

KATH. ISKOLAI LAP.

OKTATÁS ÉS

NEVELÉSTANI FOLYÓIRAT.

BUDAPESTEN,

3.

JANUÁR 23. 1849.

Megjelenik e' lap hetenkint egyszer, másfél iven. Előfizethetni rá, postán járátva 3 frt-, helyben 2 frt- 30 krjával, minden postahivatalnál, 's Pesten a' 'Religio és Nevelés' szerkesztőségénél, (Üllői ut. 822. sz.) és Hartleben K. A. könyvkereskedésében, a' váci utcában.

Tartalom: Föl népnevelők, a' reform' mezejére! (Folyt.) Majer István. — Kalászat a' neveléstani irodalom' téréen. — Elmékedések az ünnep- és vasárnapi evangéliumok fölött. — Statisticai adatok, némelly külföldi gymnasiumokat illetőleg. — A' legszebb csillag. — A' koldusnő. — Tan- és nevelésügyi tudósítások. — Hirtűzér.

Föl népnevelők, a' reform' mezejére!

(Folytatás.)

IV.

Hitvallás-tanról. Tudja minden értelmes nevelő, hogy előbb fogékonyra kell a' gyermekét fejteni, miszerint ha már észszel él, megtanulja, miket hinni kell, hogy üdvezüljön. Az isteni hit befogadására pedig úgy képezzük fogékonyra, ha érzelmeit kellően kifejtjük a' gyermeknek, vagyis ha vele megszerettetjük azon Atyánkat, ki mindeneket alkotott, mindenikünkre gondot visel, mindent tud, és ki megjutalmazza a' jót, és megbünteti a' gonoszt; és ha becsültetjük, szerettetjük vele minden embertársunkat, mint Isten' képére alkotott, 's hozzánk mindenben hasonló testvéreinket. Illy érzelmeket lehet mindazon nem csecsemő-, hanem gyermekkében élesztetni, kik édes atyjok, anyjok, dajkájok iránti elővonzalmuknak szembetűnő jeleit adják. Lehet pedig ezen nemes vallás-erkölcsös érzelmeket a' gyermekekben kifejteni példa által, érdekes mesékkel, történetekkel, minőket a' gyermekek szeretnek hallgatni; úgy bibliai szép történetekkel, mellyeket a' rajzok méginkább érdekesítnek, nem különben válogatott énekekkel. Ha módszerét és fokozatos menetét akarnók ezen eljárásnak leírni, e' lapok' körét haladó terjedelműekké kellene szélesbűlnünk; de ez fölösleges munka lenne: miután némi előkészülettel minden tanító eltalálhatja körülményeiben az illő fokmérőt; módszere pedig ezen egypár szóban rejlik: meséd legyen világos, gyermekded, rövid, okszerű, érdekes.

A' betűzés- és írásnál megjegyyeztem, hogy a' ki ért hozzá, alaktanilag tanítsa. A' közönséges modor, kézi és fali abc-ről ismertetni meg a' betűket, igen unalmas, és értelmnyomasztó; egyedül a' kis fiu' emlékezetére ne-

ELSŐ FÉLÉV.

hezül; holott e' mütétel értelemfejtőleg kezeltvén, az emlékezettel együtt könnyebben és hatályosabban hajthatnák véghez. Tehát vegyük elő praktice; ismertessük meg a' gyermekkel legelőbb is a' pontot (.), azután a' fő négy egyenes vonalt, ugymint a' függőt (|), fekvőt (—), balradülőt (∞), és jobbra dülőt (∕), mellyek a' táblán krétával, a' fővényben ujjal, az asztalon, földön babszemekkel jelelendők, 's a' körülálló eszközökön, például asztalon, ablakon, táblán, padon, falon észrevedendők. Miután a' gyermek ez alapvonalo- kat jól ismeri, írjuk ki az A betűt, és elemezzük azt; például: ez a' betű áll jobbradülő-, balradülő-és fekvő-vonalból, 's neve a; azután irassuk ki a' gyermekkel, rakassuk ki babbal; 's így kell valamennyi betűt megismertetni. Majd egyszerű kultárgyakat is, elemezve, elő kell rajzolni; például: az ablak milly vonalokból alkottatik? Három álló (|||), és három fekvő (≡) vonalból (⊞) 'stb. E' modornak előnye az, hogy a' gyermek egyszerre tanul olvasni, írni, rajzolni; 's a' mi fő, alapos ismeretszerzéshez szokván, az annyira elharapódzó 's kártékony fölületességnek útját vágjuk. Egyéb- iránt erről többet szólni a' módszertanhoz, 's illetőleg alaktanhoz tartozik.

A' d) pont alatt (I. oszt.) kitűztem a' 'kül- szemlélet általi értelemfejtést, mellyet tanítóinknak annál buzgóbban ajánlok, minél kevesebben szokták gyakorolni; pedig könnyen életbe léptethető. Ez azon neveléstani szabályon alapszik, hogy a' gyermekek érzékeiket pontosan használják; a' mit látnak, azt jól lássák; a' mit hallanak, jól hallják 'stb.; egyszersmind, hogy mindennek okozatát kutatva, következetesek-, elmések- és értelmesekké képződjenek. Például, kérdezzük: mi ez? asztal; milly alaku? négyszögletes; hol vannak a' szögletek, a' lábak, a' fölep, a' fiokok? Ki csinálta? asztalos; miből? fából; a' fa honnan van? az erdőről; ki adta? az Isten természetlte 'stb. Érte-

tődik, hogy a' gyermekkel először környékét, saját testének föltűnőbb részeit, a' szobát és butorait, a' házat és udvarát, a' falut és határait ismertessük meg illy modorban; azután világos körülrás, vagy a' mi jobb, ábrák és minták' segédelmével, a' távollévő tárgyakat; előbb ugyan egyszerű-, és könnyebbféléket, később, kellő fokozatban, az összetett- és nagyobbyszerűket. Ezt a' tanuló gyermekek szeretik hallani, 's általa értelmök, tudásvágyuk is igen köszörültetik.

Az e) pont alatt testgyakorlatokat ajánlunk. Hogy a' testi ügyességet a' gymnastica igen kifejti, arról ki sem kételkedik. Azonban midőn az elemi tanulmányok közt ezt is felsoroljuk, senki se ijedjen vissza; mi alkalmatlan, és ki tudja, milly kerek udvart és költségeket igénylő gymnasticus állások- és készülékekkel gymnasticát nem sürgetünk; hanem csak olyat, melly a' tanodában és annak udvarán, a' mester által is tanítható; tudnillik a' kisebb gyermek tanuljon szabályosan állani, járni, ülni, süveget emelni, parancsszóra jobbra, balra, föl és le nézni, fordulni, tactusra szabályosan tapsolni, e' vagy amaz alakra mutatni 'stb. Ki nem veszi észre ennek kivihetőségét? Ki nem látja be, hogy e' szerint az otromba pórfiuból ügyes és szemes gyermek válik? Ki nem látja be, hogy ezzel a' tanítás változatosságot öltvén, annál sikeresebb leend? Pedig ha, kivált falukon, igen is divatban levő, reggeli 7 órától 11-ig, 's 1-től 6-ig tart az oktatás, az illy intermezzo nem csak hasznos, de okvetetlenül szükséges is; különben a' gyermekek elfásulnak, figyelmetlenekké, egykedvűekké válnak. . . . Ha meg azt vesszük fontolóra, hogy mindenki, kivált a' növekedő fiatalság szükségli a' fölépüléssel járó játékok- és multságokat, mellyek a' magukra hagyatott gyermekeknél sokszor kicsapongásokká, pajkos devajkodássá alacsonyítottak: az eszélyes, tapintatos nevelő szükségkép gondoskodni fog olly időtöltésről, melly mulatva elfoglalja, egyszersmind nemesen képezze. ügyesbitse gyámoltjait; milly multságul a' főnérintett testgyakorlatok, 's ezek' sorába tartozó játékok: labdázás, körtáncz, katonásdi 'stb., szolgálhatnak.

A' II. és kivált nagyobb osztálybeli növendékek a' katonásdi játékbannnyival inkább gyakorlandók, miután az ország' törvényének honvédi rendszerében a' nemzetörök, 's ezek közé a' falusi honpolgárok is besorozvák; kell tehát a' tanonczot a' katonai állás-, járás- és fordulatokban már ifju korában is gyakorolni, miszerint később annál helyesebben betölthesse honpolgári tisztjét. E' szempontból növendékeink, az esztergomi praeparandisták, mint leendő népnevelők, szünnapokban a' hadifordulatokba is avattatnak; miszerint e'

tekintetben is megfelelhessenek a' haza' méltó várakozásának.

Leányokra vonatkozva, a' testi gyakorlatok csak ildomos állás-, járás-, taglejtés-, ülés-, körtáncz-, és egyéb játékokból állnak.

A' II. osztálybeli növendékek' körében, a) alatt a' hitvallás-oktatás mellett liturgicus értelmezéseket is sürgetünk, és pedig ama' sajnosan tapasztalt tudatlanság miatt, melly több helyt népünket a' szertartások' értelme körül szinte babonásokká törpíti.

A' b) jegy alatt szabályos olvasást kívánunk: mert az egyhangu, szakadozott olvasás kietlen és közös hiba; tehát különös gond fordítandó a' hanglejtésre, a' szünetekre, 's arra, hogy a' gyermek az olvasottaknak értelmét fölfogja. A' nyomtatás' olvasása mellett különféle írások' olvasásához is szoktatandó az ifjuság. — Írásnál a' jól olvasható írásra főleg ügyeljünk, 's mindig tanulságos sz.-írási 's egyéb igaz mondatok irassanak, hogy belőlök mindig tanulhasson is valamit az író.

A' számvetésre c), kivált a' fejbőlire nagyobb gonddal legyünk, mint eddig. Szegény népünk sokszor esalattatik, mivel nem tud jól számolni; tanítsuk tehát! Ezzel pedig magát az iskolát is szerfölött megkedveltethetjük. 'S ha magasb szempontból véve, a' mathematicai igazságokkal a' positiv igazságokhoz tudjuk emelni növendékünket, annál jobb.

Az egészségtant d) eddig általán nem tanították falusi iskoláinkban, 's ennek hiányát nagyon is érezzük a' közéletben. A' szegény nép felsőbb iskolákat nem látogatván, soha senkitől sem nyer rendszeres utmutatást egészségének föntartására nézve; ha azután valaki inti is őket a' jobbra, az ígét föl nem fogják, nem hiszik, és ebbeli tudatlanságuknak következményei az iszonyu sok nyaválak. Betegség' esetében közembereink kuruzlókhöz folyamodnak, az orvost kerülnek; de ha akarnák, sem férnek mindig orvoshoz, miután sok helyt szinte száz ezer ember' orvoslására áll egy megyeikerületi sebész! De az illy elfogultak az orvos' rendeleteit pontosan nem is teljesítik; a' gyógyszer' hatását meghiusítják, 's így a' nyavala terjed, a' tehetetlenek' száma a' polgárzat' terhére növekszik, a' közérő fogy, fajunk, a' derék keleti faj, hanyatlak. . . . Szomoruan értettem a' f. évi ujoncz-állitás' alkalmával is a' vizsgáló orvosoktól, hogy sok fiatal, katonaságra alkalmatlan testalkatunak találtattott; sőt némelly helységekben a' 19 évesek között egyetlen alkalmas, ép testü ifju sem volt! — E' roppant bajnak főoka, több évi kutatásaim szerint az, hogy népünk soha semmiféle rendszeres egészségtani utmutatást nem nyert. Népnevelők! ezt pótolnunk kell; számotokra ké-

szen áll az igénytelen tollam alul kikerült „Egészségtan” nép számára; kötéssel együtt 4 p. krba kerülő könyvceske *); ugy alkalmazva, hogy a népiskolában sikerrel használtathassék; a mint hogy több nyilvános tanodában, például a pesti országos, vakok intézetében, az esztergomi nőnevelőben, a székesfejérvári leány-iskolában, s több más helyeken, kézikönyvül is szolgál. S ha ez nem találna kedvetek szerinti lenni, még se mulasztatok el az egészség megovására rendszabályokkal ellátni a fogékony ifju elméket; s ha ezt rendes tanulmányul elfogadni nem akarnátok is, annak mégis minden pontját tanulságos történetkék-, vagy irás-szakaszokban, és nyilvános fölolvadásokban előadni el ne mulasztatok. Ezt a haza és emberiség elvárja tőletek!

A többi tanczikk iránti bővebb észrevételeimet mellőzve, csak némelly, III. osztálybeli tanulmányokat illetőleg fogok nyilatkozni.

A b) pont alatt az egyházi történetek előadását ajánlom. Ekkor ritka helyen hallott erről valamit a fiatalság; holott hitben elleneink fiatalainknak gondosan fejekbe verték a keresztény egyháznak (eltorzított) történetét; kik azután a kath. egyház iránti előítéletekben korokkal együtt növekedtek; s a mi, egyházi historiából mitsem hallott hitfeleink, a méltatlan vádak nem bírván megczáfolni, kénytelenek csatatért engedni; s a közönyösség terjed, az egyháziasság lelohad, a pozitív hit iránti vonzalom fogy, és így a boldogító kereszténység, a szerencsétlen rationalismusnak esik áldozatul. Ezt vegyük szivünkre hit-sáfárok! s az anyaszentegyház történetét velős rövidséggel, hitelesen terjeszszük az új nemzedék elé (vasárnapi körökben a nép elé is). A pesti papnövelde magyar-iskolája, mely több év óta, dicséretes buzgalommal, derék dolgozatokkal szaporította egyházi irodalmunkat, mult évben igen kedves szolgálatot tett a népiskola barátinak, midőn Hepp munkácskáját, magyar fordításban és honunkra alkalmazottan közzé tette, illy czim alatt: „Keresztény egyháztörténet a magyar ifjuság számára.” (10 kr. p. p.) Milly derék munka ez, onnan is kitetszik, hogy kapós. Egy évben kétszer kellett kinyomatni több ezer példányban. Ebből egyházunk történetét eléggé érthetik az elemi tanodák látogatói.

A g) alatt a gazdaszat, jelesen föld-, rét-, szőlő-, kert-mivelés, marha-tenyésztés módjának tanítása szorgalmaztatik. Népinevelésünk az anyagi jóllét emelését is czélozza. Földmivelésünk

az országgazdaszatnak e főtenyezője, nyomorult állapotban teng; zsiros föld mellett a rongyos kalibák lakói szinte éheznek; midőn a miveltekül földön az ipar és értelem, kopár telkeket is jól gyümölesztet. Vegyük tehát szivünkre véreink sorsát; hazánkat jó nevelés által gazdaggá válni segítsük, a földmivelés okszerű módjának terjesztése által. A magyarhoni lelkészek és mesterek jobbára földdel is elláttattak: mi létüket biztosítja; s ha a honkormányzók látandják, miszerint ők földjeiket gondnal, javításokkal is mivelve, azokon okszerű példát nyújtanak a földmivelő osztálynak, s így az országgazdaszatra befolyással vannak; ha látandják, hogy az iskolás gyermekek a pap és mester kertjében tanulnak oltani, szemezni, méheket tenyészteni stb., alig kísértendik meg az egyházi javak elkobzását; sőt hajlandó vagyok hinni, hogy azt jutalom-pótlékokkal is bővítendik. Az iparon Isten áldása leng. Ugyan csak a köz jó tekintetéből:

h) pont alatt a mütan és némelly mesterségek ismertetése ajánltatik. Legyen a földmivelőnek, gazdaságán kívül, még egy jövedelemforrása, melly a tornyosodni szokott csapások, égés, jégverés, szárazság és egyéb időviszontagságok esetére is megmentse őt a zavartól; s erre a köznépnél legezészerűbbek a kézi mesterségek. Nézzétek a németeket, sőt tótokat is; ők szántóvető emberek: de marha tenyésztők is egyszersmind, vagy méhészek, vagy selyembogár-nevelők, vagy pintérek, fazekasok, gyolcskereskedők, irhászok, drótozók, kosárfonók stb.; a mi népünk is, szabad óráiban, kivált téli napokban, esztergálozhatna, zsinórt verhetne, kosarakat fonhatna, egyetmást faraghatna, gyapjut festhetne, szöhetne. Tudok Bajorországban egy falut, mellynek minden lakosa apróságok, játékok faragásából, tisztessen élődik; míg mások gyermekestől kosárfonással foglalkozván, bevándorolják ezekkel a szomszéd tartományokat is; így utjokból szép tapasztalással, és még szebb keresettel térnek vissza családjokhoz. Sok olasz, csontból esztergáloz apró feszületeket, olvasókat, tüartókat, fogvájókat, s hasonló más szereket, mellyekért erszényét tömik. Vannak, kik apró kereskedést üznek; ilyenek gyolcsos tótjaink, a sáfrányosok (babkárók), kik bejárják nem csak egész országunkat, hanem a török birodalomban, Orosz- és Lengyelhonban is megfordulnak. Illy sz.-györgyi (Nyitra vármegyei) gyolcsos hazánkfaival Salzburgban, sőt Udine olasz városban is találkoztam, kik Francia- és Spanyol-földre készültek batyuzni. Hát a magyar szemét nem lehetne fölnyitni? Mert szemesnek áll ám a világ! Ő mindig csak küszöbén lesse a sült verebeket? Hisz a magyar, valamint nyelvek ta-

*) Kapható a szerzőnél Esztergomban, Pesten a seminariumban, nt. Novakovics János praefectus urnál, vagy Emich Gusztáv könyvtárusnál.

mulására, ugy kézi mesterségekre is igen alkalmas; csak a' népnevelők legyenek kalauzaik, a' földrajz- és műiparra gyakorlatilag tanítsák, ösztönözzék, sürgessék, segítsék. Hisz' vannak magyar községek is, mesterségekkel foglalkozók, például a' Komárom vármegyei n a s z v a d i a k híres hálófönök, az u d v a r d i a k gyékénfönök; Pest megyei t ö k i e k k ö m i v e s e k; Esztergom megyei m u z s l a i a k s á r f a l r a k ó k; guttaiak híres sövényfönök; Veszprém megyei b a k o n y b é l i e k taliga-, teknő-, lapát-faragók; a' k o m á r o m i a k s o p p e r e k és hajóépítők; s z e g e d i - és d e b r e c z e n i e k nevezetes szikso- és szappanyfőzők; a' k o m á r o m i és p á r k á n y i (Esztergom vármegye) magyar asszonyok derék konyha-kertésznék; szerszám-faragók pedig nem ritkák. Ösztönzésemre egy muzslai magyar bojtár gyönyörű kesztyűt és kapczát kötött gyapjuból; melly müdarabok az utolsó pesti müparkiállításon is helyet foglaltak. Azért csak rajta! A' sok haszonnal járó fűzfát uton ütfélen ültessük, hogy vesszönk legyen fonásra; 's ha mást nem tehetünk, a' bab- és csalán (csóvány) szarát töressük és fonassuk finom csipkeszalakra; vagy a' gyógy-füveket gyűjtessük a' fűvész-kereskedőknek. A' föld' minden poragaza is jövedelmet nyújt az értelem- és szorgalomnak. . . . Tehát terjeszszük a' müipart minden módon! Hisz' az anyagi jóllét mellett az erkölcsiség is fölvirágzik; mert a' restség, unalom, legnagyobb büngyárnok. E' szerint már az iskolában munkássághoz szoktatandók, és különösen némi mesterségekre tanítandók a' gyermekek; egyik verjen kötelet, másik fonjon lószörből lánczot, gyűrüt; a' leánykák fonjanak, kössenek, szöjjenek, varjanak, csipkét verjenek; a' fiuk ekét, gépet, eszközöket, furuglyát, ékszert faragjanak, szalmából szakajtót, méhkast, székeket, vesszőből kasket fonjanak, gyapjuból kesztyűt, kapczát kössenek, pokróczot szöjjenek 'stb. Illy müveiket próbatéten kiállíthatni; milly mükiállítással egykor a' v ö r ö s b e r é n y i (Veszprém megyei) iskola, Beke Kristóf plebános-igazgató ur' dicséretére kitüntette magát. Kövessük a' dicséretes példát! E' müvek' jelesbjeit kitüntetésül az iskolai gyűjtemények' tárába iktathatnók; belőlök jobb példányokkal a' szomszéd városi kiseddovodát lehet megtisztelni; vagy azokat sorshuzás által kijátsszani, 's a' bejövendett pénzen az iparos iskolásoknak áldomás-ünnepet lehet adni. Csak akarjunk, 's a' lehetetlenség' gáljai lepattannak ujjainkról.

Az i) alatt a' jó házigazda 's illetőleg jó háziasszony' köteleltségeit kívánjuk előadatni. Igaz, hogy ez a' keresztény erkölestannak egyik czikke, melly mégis katechismusainkban csak alig érintetik. Nem is eléglen a' katechetának ebbeli

pótló utasítását; mert azt jelentékenyebben kell az ifjuság' elméjébe nyomni: különben azon szomorú körülmény tovább is harapódzni fog a' családélet' körében, hogy a' családők nem értendik, nem teljesítendik köteleltségeiket, 's a' családi boldogság hova-tovább inkább számüzetik a' földről. Keresztény alapon nyugvó életphilosophiára, persze népszerűre, kell jókorán oktatni a' népet. Illy czélból nyilvánítottam, „A' jó házi gazda. Nép számára” czimű, 4. p. kros könyvecskét; melly kérdéseleletekre lévén osztva, az iskolában nagyobb fiuk' számára is alkalmas: és ugyan nu. L o n o v i c s J ó z s e f e g r i érsek ur' kegyes figyelmeztetésére, a' leányok' számára is szerkeszték, „Jó háziasszony” czimű külön könyvecskét. Nem akarom a' t. olvasóknak föltolni müvemem; szerkezzenek, ha tetszik, mást, tanítsanak bármi jobb könyv' vezérlete után, vagy kéziratból: csak kérem a' népnevelőket, hogy ezt el ne mulasszák; mert a' magára hagyatott nép' életmódja borzasztó; nem is tudja az elvont keresztény elveket a' családéletre alkalmazni. Legyünk a' világ' világosságai!

Nagyobb leányokra nézve csak azt jegyzem meg buzgó kérelemmel, hogy a' mesterné asszony, — kin a' nélkül is a' falu' asszonyainak szemei lüggenek, — legyen olly szives, és a' leányokat, egészséges kenyeret sütni, forrázatokat (herbathékat) és betegek' számára ételeket készíteni tanítsa meg, és legalább néhány jó étel' készítésére oktassa; így a' hon' áldására ő is nagyban érdemes leend.

A' többi tan-tárgyról rövidség' okáért szót sem szaporítván, egyedül arra kérem ügyfeleimet, hogy minden tárgyat röviden, gyakorlatilag, gyermek-nyelven tanítsanak: mert kívánt sikert csak így remélhetnek. (Vége köv.)

Majer István.

K a l á s z a t

a' neveléstani irodalom' téréen.

Már Aristoteles mondta, de ma is igaz, és méltó a' komoly megfontolásra, hogy: „A' polgároknak képeseknek kell ugyan arra lenniük, hogy ügyeiket végezni 's háborut folytatni tudjanak, de arra méginkább, hogy értsenek hozzá, békeségben és nyugalomban élni. Kell, hogy a' szükségést és hasznosat megtenni tudják, de méginkább azt, a' mi az élet' szépitésére szolgál. Ugyanazért e' nézpontról kell őket, valamint ifjuságukban, úgy minden, képezést igénylő korokban nevelni.”

Béke 's polgári jóllét minden értelmes ember és jól kormányzott társaság' czélja; de a' békével, és békében élni tudás nagy mesterség, melly fölteszi az emberi léleknek önmagávali foglalkozását, a' megelégedést, és esendes munkássághoz kedvet. Erre pedig nevelni kell az embert, nevelni religio, 's valódi humanismus által. Mivel a' béke nem tétlenség, hanem az emberi jóllétet előmozdító valóság-, tudomány-, ipar- és művészetnek örömtelt, 's épen azért buzgó művelése. Az elégedetlenség (mellynek legelső forrása a' hitlenség) beharcz, melly előbb-utóbb kültettekbe tör ki. Ezt csak jó, azaz: vallásos nevelés által lehet megelőzni.

„Korunk' jelentékeny időjelölő veendő, hogy e' pillanatban a' legnagyobb ellentétben álló, vallásos ugy, mint politicalai pártok, nyiltan vagy titkon, egyenlő erőmegfeszítéssel igyekeznek a' nevelésrei befolyást magukhoz vonni. Ennek oka egy részről ugyan az, hogy a' nevelésügyet kezdik az emberek akkép méltányolni, mint korhatalmat; más részről pedig, hogy az elvita új tere vitetett által, 's hogy a' pártok nem kritice akarnak többé egymás ellen harcolni, hanem magukat egymás' irányában organizálni kívánják.“

Dr. Anhalt Emil.

„Hogy a' valódi népmivelttség legbiztosabb támasza a' trónoknak, 's legjobb védője a' polgári jóllét- és rendnek; hogy ellenben az olly országokban, hol a' népiskolák' ügye, és a' valódi népnevelés ez ideig nem menthető módon elhanyagolt, lázadások és pártütések dunnak, 's a' véres nyugtalanságok és polgári háborúk minden jóllétet megsemmisítenek: azt a' történetirat csaknem minden lapján bizonyítja. . . 'S ez igen természetes, mivel egy miveletlen, vagy t é v i r á n y b a n mivelet nép, könnyen válik az önző és rosszakaratu tervek' játéklabdájá- 's eszközévé; míg egy jól oktatott, önállólag gondolkodni tudó nép nem olly könnyen hagyja magát megesaladni, elszédítettni és veszedelembé döntetni.“

„A' fölvilágosodás' credményeitől, (mondá Behr tanácsos, a' népiskolák' ügyét illetőleg, a' bajor kamarában.) nem kell tartani; mivel a' fölvilágosodott ember az épen mindig, a' ki legméltányosabban gondolkodik, és legkevésbbé hajlandó az országokbani rendtelenségre.“

(Der kath. Jugendbildner.)

„Én nem akarok az embereknek semmiféle vélemény-harczaikba keveredni; de az, a' mi őket jámborok- és jókká, hűségesek- és becsületesekké teszi, mi szívökbe Isten és felebarát iránti szeretetet, házukba pedig áldást és szerencsét képes hozni, — ez, ugy vélem, minden vitán kívül van helyezve,*') 's mindnyájunk' szívébe van oltva.“

Pestalozzi.

„Én mindig azon meggyőződésben élek, hogy az ifjuság' nevelésének általános javítása által az emberi-nem is megjavíthatnák. De ezt nem egykönnyen fogjuk eszközölhetni, olly emberek' hozzájárulása nélkül, kik a' tiszta akarat- és széles ismeretekkel egyszersmind tekintélyt és méltóságot is kötnek össze.“

Leibnitz.

„A' nevelés nem függ kizárólag e' vagy ama' rendszertől, e' vagy amaz egyéntől, hanem ugy szólván, az ég' harmatához hasonlólag, minden oldalról esik ránk.“

(Britannia.)

„Mi az ember nevelés nélkül? Szöllővessző, melly (föl nem kötözve) a' földön terül el, és semmi, vagy csak fanyar gyümölcsöt hoz.“

Heinroth.

Elmélkedések

az ünnep-és vasárnapi evangéliumok fölött.

Vizkereszt utáni IV. vasárnapra.

(Sz. Máté. 8. rész. 23—27. v.)

„Az időben bemenvén Jézus a' hajóba, követék őtet tanítványai. 'S ime nagy szélvész támadt a' tengeren: ugy hogy a' hajócska elborították a' haboktól; ő pedig aluszik vala. 'S hozzá járulának a' tanítványai, 's fölkeltek őtet, mondván: Uram szabadíts meg bennünket; elveszünk! És monda nekik Jézus: Mit féltek, kicsinyhittiek? Akkor fölkelvén, parancsola a' szeleknek és tengernek, 's nagy esendőség lön. Az emberek pedig eltélének csudálkozással, mondván: Kiesoda ez, hogy még a' szelek és tenger is engedelmessékednek neki?“

*) Jóravaló embereknél tudnillik; mert hiszen vannak emberek, kik Isten' léte fölül is képesek vitázni, 's így magát, az Isten és felebarát iránti szeretetet, 's vele „az áldást és szerencsét“ is kérdésbe hozzák: kiket az irás az „esztelenek“ nevével illet. (Zsolt. 13, 1.) Szerk.

I. A tanítványokkal maga az ur Jézus, láthatólag és személyesen van jelen a hajóban: és mégis iszonyu halál-vész környezi őket. Nincs e szerint egy ember is a földön, veszedelmeken kívül helyezve? Senkit sem kimélnék-e meg az élet bajai, 's a különféle kísértések? Bizonyosan senkit. A kísértetek, a veszedelmek, a különféle bajok, mellyekkel telve van az élet, szintolly szükségesek a halandónak erkölcsi, lelki életére nézve, mint a milly szükségések a természetben a levegőt tisztító, 's földet termékenyítő szelek, zivatarok és iszonyu mennydörgésekkel járó villámlások. De valamint a tanítványokhoz közel volt a veszedelmek idején is az ur Jézus, közel az Isten: ugy közel van ő hozzánk is: csak benne erősen bizzunk. Mert nem az a rossz a veszedelmekben, hogy általuk a földi örömek élvezetében megzavartatunk: hisz' ez élet nem is az élvezetért van: hanem egyedül az rossz, ha a megpróbáltatás idején a próbát ki nem álljuk, ha Isten iránti hitünket, remény- és szeretetünket nem tanúsítjuk eléggé, ha kétségbe esünk, és Istenben vetett bizodalunk megcsökken. Ez már valóban rossz. 'S ezért a tanítványokat is megdorgálta az Ur; pedig ők a veszély idején Krisztus Jézushoz folyamodtak: mit sok keresztények ilyenkor sem tesznek. Ha a tanítványok a szerfölötti félelemért megdorgáltattak: mennyivel inkább méltók a dorgálatra, kik még csak nem is folyamodnak a vész idején Istenhez, sőt még káromlására, békéltelenség- és szitkozódásokra fakadnak! Ők már nem csak kicsinyhitűek: de semmihitűek: és méltatlanok az Ur' segedelmére.

II. Az Ur a tanítványokat legtöbbször kicsinyhitűségükért pirongatta: mivel ez az épen, miben a jámborabb lelkek is legtöbbször megbotlani szoktak: 's mivel ez az, mi az ember' életét a földön leginkább nyugtalanítja, mi őt elégedetlenné teszi és boldogtalanná. Ki az Istenben, az ő mennyei atyjában nem bíz, az az Istennek vagy hatalma felől kételkedik, vagy pedig nem hiszi végetlen jószágát. 'S valljon szabad-e ezt tennünk? Ki az Istenben nem bíz, kiből fog bízni? Valljon az emberekben? „Átkozott az ember“, mondja az irás ¹⁾. „a ki emberben bíz 's halandó' karjára támaszkodik, szívet az ur Istentől elfordítván.“ Ellenben: „áldott a férfi, ki az Urban helyezi bizodalját, 's az Ur lesz neki legjobb biztossága.“

III. Mint a tó vize, mellyet soha szél nem mozgat, végre is megbüszhődik: ugy az emberi lélek is elfásul, halál-s álomba esik és elromlik utoljára, ha örökké nyugodt és szerencsés állapotban élvezi a földi örömek 's vigasztalások teljét. Szükséges a szélvész is, éltünk tengerén. 'S bárha keserves is szenvedni, nem szabad azért feledni, hogy Isten e viharok által csak gyorsabban akar a kívánt célhoz juttatni; miként a szélvész hányta hajó nem ritkán kis idő alatt az ohajtott part közelébe ér, hova a szélcsend idejében napok, sőt hetek óta hiában törekedett eljutni... De valamint a veszélyeztetett hajóban lévők minden haszontalan terhet kihánynak: ugy mi se sajnáljuk bármilly becseseknek látszó jószágainkat is fölládozni, bármilly megszokott, kedves élvezeteinkről is lemondani, ha ez által lelkünk' életét megmenthetjük.

IV. Csudálták Jézust a hajóban levők, és méltán, midőn hatalmas szavára a fölháborodott tengernek habjai lelapultak, midőn a süvöltő szélvész egyszerre elnémult, 's a vészszel fenyegető haragos ég egyszerre napfényre derült. Csudálták őtet, és mondák: „Kicsoda ez? hogy még a szelek és tenger is engedelmessé válnak neki?“ Istennek hatalmát mi is csak csudálhatjuk, 's nem utánozhatjuk.

¹⁾ Jerem. 17, 5 — 7.

És e csudálkozásra az Istennek művei minden nap elegendő okot adnak. Az ég és föld' föntartása nem kisebb hatalmat tanúsít, mint mellynek a szél és a tenger is hódoltak. Azonban egy mély és háborodásra hajlandó tenger az emberi lélek is: veszedelmes szélvészek rajta a harag és bosszúság' indulatai: 's ki ezeken uralkodni, nekik parancsolni nem tud, az belső nyugodalmat soha, vagy csak igen ritkán fog érezhetni. A bosszus ember' lelke is egész fölháborodott tenger, mellynek dulása borzasztó, 's veszélyes mind a vele együttélőkre, mind pedig, és főleg magára nézve. Kit e vész fenyeget, kövesse sz. Agostonként, a tanítványok' példáját, 's keltse föl ő is magában a szunyadozó Urat: keltse föl alvó lelkismeretét: keltse föl az Istennek eleven, csak a szenvedélyek által homályba takart emlékezetét. Fölbresztve magában az ur Jézus' hit-szellemét, ez elég hatalmas leendő legirtóztatóbb belviharokat, a legnagyobb méltatlanságok, sérelmes szók, hamis ítélet, guny, és más igazságtalanság által keltetteket is lecsillapítani. 'S bárha az emberek nem mondanák is: „Kicsoda ez? ki a maga fölött uralkodni tudás' legnehezebb mesterségét is érti:“ a magán erőt vett lélek' helyeslő szózata olly boldogsággal fogja a diadalmost jutalmazni, melly csak Istentől jöhet, és előlegezése a mennyi örömeinek.

Statistical adatok. némelly külföldi gymnasiumokat illetőleg.

(Württembergi gymnasiumok.)

A külföldi tanító-intézetek' ismertetése is egyike lévén az e lap által eléretni kívánt czéloknak, koronkint azon iskolai törvényeket, programokat és statisticali kivonatokat is adandjuk, mellyeket ránk és honi tanító-intézteinkre nézve tanulságosoknak, ugyanazért érdekeseknek is vélünk. Protestans gymnasiumokkal kezdjük (hisz' a kath. „Bajorország, a népnevelést illetőleg legfőlebb negyedik fokon áll.“ bizonyos emberek' véleménye szerint,) már csak azért is, hogy a gymnasiumi szaktanítás és vallás nélküli iskolák' ismeretes védőinek, az általuk olly fönnen magasztalt nem-kath. országokból hozzunk föl példákat, állításait' hatalmas megezáfolóit: miután e prot. országok' legkitünőbb gymnasiumai is olyanok, mellyekben sem a szaktanítás (kivéve a felsőbb osztályokat) nem divatozik, sem a vallástanítás a rendkívüli tanulmányok közé nem sorolatik, sem az idő emez elsőnek lenni kellő, főfő oktatási tárgyra nem méretik olly szűken ki, mint kiméretett a „Tanórák' rendjé“ben a budapesti közép-tanodák' szakosztályaiban, 1848⁹-diki tanévre: melly tanórai rendből a vallástanítás egészen kimaradt ugyan, de az e rendet tudató lapon, végül megjegyezve találjuk mégis, hogy: „E tanórákon kívül oktatást nyer még hetenkint mind a hat szakosztálybeli ifjuság a vallás- és erkölestanból is: nevezet szerint a két alsó osztály hétfőn és pénteken; a két középső kedden és szombaton; a két felső pedig szerdán 10 órától 11-ig.“ (Összesen öt óra?) Lássuk e tanórai rend' ellenében a stuttgarter gymnasium illustre' tanítási rendét.

I. A stuttgarter főgymnasium két, alsó és felső gymnasiumra oszlik: amaz hat, az utóbbi négy külön osztálylyal. Amabban a tanítási rend, a Schnitzer és Kapff tanárok által kiadott „Mittelchule“ szerint, (Reutlingen, 1845. 307. l.) következő:

Vallástanításra, mind a hat alsóbb osztályban hetenkint három, összesen 18 óra fordítatik; német nyelvtanra: 5, 4, 3, 3, 2, 2 óra, összesen 19 óra; a latin nyelvtanra: (múndig az I. osztályon kezdve) 12, 15, 15, 15, 14, 15 óra, összesen 86; görög nyelvtanra: —, —, 4, 4, 5, 4, összesen 17 óra; francziára: —, —, —, 3, 4, 4, összesen 11 óra; zsidóra (csupán nyári félévben), a VI. osztályban 2 óra; földleirat tanulására: 2, 1, 1, 1, 1, 1, összesen 7 óra; történettanra: —, 1, 1, 1, 1, 1, összesen 5 óra; számtanra: 4, 4, 3, 3, 2, 2, összesen 18 óra; írás-gyakorlatra: 3, 3, 2, 2, 1, a VI. osztályban is (még pedig egyedül nyáron) 1, összesen 12 óra; éneklés tanra: —, —, 2, 2, 2, 2, összesen 8 óra.

E' szerint az I. osztálybeliek (8—9 évesek) hetenkint tanulásra fordítanak az iskolában 29 órát; a II. osztálybeliek (9—10 évesek) 31-et; a III. oszt. (10—11 év.) 34-et; a IV. oszt. (11—12 év.) 37-et; az V. oszt. (12—3 év.) 35-öt; végre a VI. osztálybeliek (13—14 év.) 35 órát; az utóbbi összegbe a zsidó nyelvtanra fordított 2 óra nem is lévén beszámítva; minthogy az csak a theológiára készülőknek van szánya.

Az V. és VI. osztály növendékei följogosítvák hetenkint négy óráig, az ipariskolában rajztant, nevezetesen 2 óráig szabad kézzel, 2 óráig pedig a technicait, félévenként letendő 1 frtnyi csekély díjért tanulhatni.

Különben a főnebb elősorolt valamennyi tárgy, kivéve a zsidó nyelvtant, rendes tanulmány, 's abban részt venni a gymnasium egész ifjúsága kötelezetik; a görög nyelv tanulásától mégis az igazgató fölmenthetvén azokat, kiknek jövődő élelmódjuk az attóli föloldoztatást méltányossá teszi.

A négy felsőbb osztálynak ezenkívül hetenkint 2 órát közös gymnasticai (test-) gyakorlatokban kell tölteni; mellyekhez nyáron az uszásban adott lezckék is járulnak.

A stuttgarti gymnasium sajátosságai közé tartozik, miszerint a tanulóknak nagyobb száma miatt, (melly szám azonban épen nem olly nagy, mint honunk' néhány nepe-sebb gymnasium' tanuló ifjúságaé) minden osztály két hasonló al-osztályra szakad, mellyek' mindenike külön (nem szakosztályi, hanem rendes) osztálytanítóval (Classenlehrer) bir, kik közt az iskolai év' kezdetekor a tanítványok, sorshuzás' útján osztatnak föl. Azonban a szakrendszer sincs egészen számüzve a gymnasiumból, hanem az esak ott vagyon, a hol helye van, alkalmazva; az osztálytanítók által rendesen adott tanításokon kívül ugyanis, részint maguk e' tanítók által más osztályokban, részint szaktanítók által, adának lezckék a franczia és zsidó nyelvtanból, számtanból, írás-és énektanból.

Az I. osztályba fölveendő gyermektől megkivántatik, hogy folyvást olvasni, 's német- és latinul szabályszerűleg, biztosan írni tudjon, a német nyelvtan' elemeit értse, és ahhoz képest a helyesírást is gyakorlatilag tudja; tovább: a latin hajtogatás' szabályait ismerje, az összeadás- és kivonásban fejszámolási készséggel bírjon, valamint a sokszorozást is némileg, és a bibliai történetet valamennyire értse. Az első osztálybeli tanítványok, gyengéd korukraí figyelemből, olly napokon, midőn délután is vannak lezckék, (tehát hétfőn és kedden, csütörtök- és pénteken) téli időben, reggel, egy órával később (csak 9 órakor) jöhetnek iskolába; nyáron pedig egy órával hamarább (10-kor) elbocsátatnak.

A tanulóknak minden tanulmányi tárgyából, előmenetel-ökhez képest (a' nyert: igen jó, jó, meglehetősen, közép-szerű, igen közép-szerű, calculusok szerint) öt osztályba soroztatnak. E' bizonyítványok azon előhaladás' fokát fejezik ki, mellyet a' tanító, az egész tanulási folyam alatt, minden egyes tanulmányt illetőleg, az írásbeli gyakorlatok-

kal is összehasonlítva, a' tanítvány' feleleteiből kivehetőnek hisz. Egytől ötig fölfelé haladó számokkal kifejezve, e' calculus, a' latin nyelvtant, mint egy tudományos iskola' főtanulmányát illetőleg, háromszorosan véteik, a' görög-és francziára nézve kétszeresen, valamennyi egyéb tárgyakra nézve pedig egyszeresen. E' számhoz járul azután a' szorgalom, és magaviselet felőli bizonyítvány is, kétszeresen véve; 's mindez összeadatva, képezi azon sorozatot, melly a' tanulóknak félévi előmenetel után, az illető helyet kimutatja. A' hasonló számot nyert növendékek egy érdem-osztályt képeznek, 's abba betürendileg soroztatnak.

A' magukat szorgalom, tanulási előmenetel és jó magaviselet által kitüntetett tanítványok ezüst érdempénz-ekkel jutalmaztatnak. Mindenik osztályból ötnek nyilvánosan adatik oda ez érdemdíj.

Minden tanulóknak van a' bizonyítványok' beírására külön tárczája, mellybe minden egyes tanulmányban tett előmenetel beíratik; az osztálytanítóknak netalán szükségese-kül vélt megjegyzéseivel együtt; melly bizonyítványok az osztálytanító és igazgató által aláírva, a' szülék- vagy gyámokkal is közöltetnek, kik azokat szinte aláírják, 's így az iskolai előjáróknak visszaadják. Az alsóbb osztályokban illy bizonyítványok havonként, 's az egyes növendékek' szükségéihez képest, a' felsőbbekben is gyakrabban adatnak.

Iskolaszünetek nyáron és őszkor vannak. — Az évenkénti iskolapénz 20 forintot tesz, és évnegyedenként, az osztálytanító nyugtatványozása mellett előre fizettetik.

Hogy a' szülék-és nevelőknek alkalom adassék, növendékeiket illető kívánataiknak az egész tanító testület előtti gyűlésre tartatnak, különös értekezéssel évenként tanítói gyűlések tartatnak, mellyeket a' szülék-és nevelőkkel is mindig előre tudatni szoktak. Ezenkívül természetesen minden szülő-és gyámnak szabadságában áll; az egyes tanítók-és gymnasium-igazgatóval, gyermeke vagy gyámoltja iránt, bármikor értekezni.

Hogy a' gymnasiumi felsőbb osztályokban követett tanítási rendszert annál jobban megismerjük, kiírjuk az 1843-5-diki iskolaévben osztályonként előadott tárgyakat:

A' VII. osztályban: Latin nyelv. Pauly tanár magyarázza Livius, hetenkint 3 óráig. (A' stuttgarti gymnasiumban télen 8—12-ig, nyáron 7—11-és 12-ig tartanak lezckék; délután többnyire 2—5 óráig. Miből láthatni, hogy az ismeretek' szerzése másutt is időbe kerül és munkába.) Ugyanaz Cicero' kisebb munkáit magyarázza, 2 ór. Donner tanár Virgil' Aeneisét, 2 ór. Pauly tanár stylus-gyakorlatokat tart 1 ór. Donner tanár 1 ór.; összesen 9 óra. — Görög nyelv. Cless tanár Herodotot olvassa, 2 ór. Donner tanár Jakobs' Atticáját, 2 ór.; Pauly tanár stylus-gyakorl. minden 2-dik hétkben, 1 ór. Az új-szövetségből egy fejezetet magyaráz Schmid prof. 1 ór.; összesen 6 óra. — Zsidó nyelv. Télen bevezetés az elemekbe, Metzger tanár (most a' schöntali seminariumban professor) által tartva, 3 ór. Nyáron Cless prof. az ó-szövetségi történeti könyvekből egyes fejezeteket magyaráz, stylus-gyakorlatokkal együtt 3 óra. — Német nyelv és irodalom. Tanítja Schott prof. 2 ór.; utóbbi Wackernagelnek munkája után: Proben der deutschen Poesie seit d. J. 1500. Basel. Zweite Ausgabe v. 1840. 's vele stylus-, magyarázat-és szónoklati gyakorlatokat is esatol össze. — Franczia nyelv, Borel tanár által előadva, 3 ór. — Angol nyelvet tanít, kezdőknek, Flindt prof. 2 ór. — Olasz nyelvet 2 ór. Endtner tanító. — Régi történetet: 2 ór. Bauer prof. — Földleirást 2 ór. Reischle tanár, Meinecke' kézikönyve szerint. — Mennyiségtant ugyanaz, 2 ór. az első, szinte 1 ór. a második alosztályban. — Mértant Klumpp tanár, Dr. Nagel' kézikönyve szerint, 2 ór. az első, 2 ór. a

második alosztályban. — Vallástant Cless tanár, nevezetesen az ó- és új-szövetségbeli bevezetést, 1 ór. (Itt tehát a vallástant még azon felsőbb osztályokban sem tartják fölöslegesnek, mellyek a mi egyetemi tanfolyamunkban a bölcsészeti osztályok nevezete alatt jönnek.) — Mythológiát Uebelen gymnasium-igazgató, Reinbeck' kézikönyve szerint, 1 ór. Összesen 37 óra. Ezen kívül rajzolásban gyakorlatok, szerdán és szombaton délután, a műipari iskolában, hol a tanítványok a téli félév' kezdete kor előlegesen tartoznak magukat bejelenteni.

A VIII. osztályban: Latin nyelv. Cless tanár magyarázza Sallustot, 2 ór.; Klumpp tanár Cicero' válogatott beszédeit, 3 ór.; Donner tanár Virgilius' Eklogáit és Georgikonát 2 ór.; Klaiber prof. stylusgyakorlatokat tart 1 ór.; úgy szinte Klumpp tanár is 1 ór., összesen 9 ór. — Görög nyelv. Pauly prof. Plutarch' egyes életiratait olvassa, 2 ór., ugyanaz Jakobs' görög kalászatát (Blumenlese) 1 ór.; vele stylusgyakorlatokat is kötvén össze. Bauer tanár Xenophon' emlékezetességeit, 1 ór. Az új-szövetség' magyarázata a VII. osztálylyal közös. Összesen 5 ór. — Zsidó nyelv. Cless professor az ó-szövetségi történeti könyvekből egyes szakaszokat olvas föl, 3 ór., stylusgyakorlatokkal. — Német nyelv és irodalom. Tanítja Schott prof. 2 ór.; az utóbbit Wackernagel' idézett munkája után; 's vele a német nyelvenni fogalmazásban, szónoklat- és magyarázatban gyakorlatokat köt össze. — Franczia nyelv. Borel professornál 3 óra. — Angol nyelvet az előbbre haladottak' számára, Zoller igazgató tanít 2 ór. — Középkori történet: 2 ór. Bauer tanártól. — Görög és római régiségtan: Bauer tanár 1 ór. — Földleírásból. Reuschle prof. 1 ór. — Számtant ugyanaz, 3 ór. — Mértant Klumpp tanár, 3 ór. — Vallástant, nevezetesen hittant, Schmid professor 2 ór. — Szabad kézzelrajzant, mint a VII. osztályban. Összesen 36 óra... Itt azután, hol ennyi 's ilyen tárgy adatik elő a 14 évet haladott ifjuságnak, helyén van, mert szükséges is, a szaktanítás: de azt csupa majmolásból a legalsóbb gymnasialis osztályokba, 's oly osztályokba is bevinni, minők nálunk az első nyelvtanaiak! Lehet-e ennél botorabb eljárás? És ez azután előmenetel a tanításban; ez a gymnasiumok' reformja! Látszik, miben helyezik ez emberek a dolog' lényegét. 's mint értenek nem csak a neveléshez, de a valódi tudományossághoz is. És ha már mindez csakugyan jónak, észszerűnek, szükségesnek, látszhatott is előttök, de miként hihették erre szükségesnek a vallástannak a rendes tanulmányok' sorából kiküszöböltetését? Ez is akadály a tudományos előmenetelben? Ime a stuttgarti prot. gymnasiarchák nem hiszik annak; sőt inkább több órát fordítanak rá, még a legfelsőbb osztályokban is, kivált ha, mint kell, a sz.-írásmagyarázatra szánt külön órákat is oda számláljuk, mint honunkban bizonyos ajtatos' iskolák (tisztelet a valóban illyeknek) a legalsóbbakban!

A IX. osztályban: Latin nyelv. Uebelen rector magyarázza Cicero, de Officiis, 4 ór. télen; nyáron szintannyi órában Bauer professor Cicero, de Finibus; ugyanaz Horáczt 2 ór.; Pauly tanár Cicero' válogatott leveleit és Senecát, 2 ór. Donner tanár stylusgyakorlatokat tart 1 ór.; Bauer prof. szinte 1 ór. Összesen 10 óra. — Görög nyelv. Cless tanár Plato' Apológiáját olvassa Sokrates mellett, és Kritonát, 1 ór.; Schmid professor egy szakaszt az új-szövetségből, 1 ór.; Demosthenest, 2 ór.; 's ezzel stylusgyakorlatokat is köt össze. Együtt 6 óra. — Zsidó nyelv. Klaiber prof. magyarázza a zsoltárokat és példabeszédek' könyvét, 3 ór.; vele stylusgyakorlatokat esatolván össze. — Német nyelvet és irodalmat tanít Schott prof. 1 ór.; utóbbit Wackernagel szerint; és vele gyakorlati ut-

mutatást esatol össze a német fogalmazásra, szónoklat- és magyarázatra. — Franczia nyelv. Borel tanárnál 3 óra. — Angol nyelv. A VIII. osztálylyal együtt közösen. — Újabb kori történet. Bauer prof., 2 óra. — Würtembergi történet. Uebelen rector, 1 ór. — Algebrát Reuschle prof., télen 2 ór.; nyáron még egy harmadik alatt is, algebrát, vagy természettant. — Mértant: Klumpp tanár, 2 ór. — Lélektant: Schmid tanár 2 ór. — Hit- és erkölestant, ugyanaz, télen 1, nyáron 2 ór. — Gyakorlat a rajzolásban, mint a VII. osztályban. Az órák' összes száma 38—42.

A X. osztályban: Latin nyelv. Cless tanár magyarázza Cicero', Quaest. Tusculan. 1 ór.; Klaiber tanár Tacitust 4 ór.; Bauer, válogatott romai satyrákat és epigrammokat, 1 ór.; minden 2-ik hétkben 2 ór.; Klaiber prof. stylusgyakorlatokat tart 1 ór.; Schmid és Bauer professorok szinte, fölváltva, 1 ór. Összesen 8—9 óra. — Görög nyelv. Cless professor az Iliást olvassa föl és colonosi Oedipust, 2 ór.; Klaiber prof. Thucydidest 2 ór.; 's vele stylusgyakorlatokat esatol össze; Schmid tanár Plato' Phaedonát, 1 ór., télen 3 ór. Új-szövetségből, mint a IX. osztályban. Összesen 6—9 óra. — Zsidó és angol nyelv, mint a IX. oszt. — Német nyelv és irodalom. Schott tanár 3 ór.; az utóbbit Scholl testvérek' munkája után: 'Deutsche Literaturgeschichte.' — Franczia nyelv. Borel tanár 3 ór. — Általános világtörténet. Uebelen rector 2 ór. — Trigonometriát Klumpp tanár, 2 ór. — Physicát Reuschle professor 2 ór. télen; nyáron csak 1 ór. — Természettörténet. Jaeger prof. zoológiát, 1 ór., nyáron physical földleírás is 1 ór. Vallástörténet. Klaiber professor 1 ór. — Összesen 35—41 óra. Rajzolásból gyakorlatok úgy, mint a VII. osztályban.

A VII. és X. osztálybeliek hetenkint 1 ór., a gymnasium' közép-(III—VI.) osztályaival közösen, testgyakorlatokban részesülnek. A VII. és VIII. osztálybeli kath. ifjaknak Dannecker káplán külön ádvallástanítást 2 ór.; valamint a 9- és 10-dik osztálybelieknek is ugyanaz 2 ór. (Az alsóbb osztálybeliek közt kath. növendékek nem tétetnek föl, miután a kath. ifjuság előtt más, kath. gymnasiumok nyitvák.) Éneklésbeni gyakorlatokat Schmitt tanító ad 2 óráig.

A tanításért félévkenként 11 forintot kell, még pedig a négy első hétkben előre lefizetni. A fölvétel őszkor, a főnálló törvények szerint, és előleges vizsgálat után történik a gymnasium-igazgató által, kinek a kir. tanításügyi tanács' megerősítését is ki kell a fölvett ifjakra nézve kérni.

Az iskolai szünetek akképp tartatnak, mint az alsó gymnasiumban.

Mi az iskolai ifjuság' számát illeti, az az 184 $\frac{3}{5}$ -ki iskolaév' első felében következő volt: a) a felső gymnasiumi négy osztályban 220, b) a közép osztályokban (III—VI.) 143, a legalsóbbakban 175; összesen: 318. Második félévben: a) 202; b) 307 tanítvány. Mindössze télen 538, nyáron 509.

II. Az ulmi gymnasium, mellyel annakelőtte a reálintézet is egybe volt forrasztva, de attól később, a tapasztalás javasolta tekintetknél fogva egészen elkülönöztetett, szinte tíz, vagy ha a két legfelsőbb osztály azon egy classis' alosztályai gyanánt nézetik, kilenc osztályból áll. A tanítói személyzet az igazgatón kívül 4 professorból áll a felső, 3 tanítóból a közép, és 3-ból a legalsó osztályokban. (Tehát itt is rendes osztály-, nem pedig szakrendszer divatozik.) Szaktanítókul csupán a következő mesterek tekinthetők: egy rajzmester (ki a reáliskolában is tanít), egy tanító a számtan-, egy másik az írásra nézve,

a' legalsó osztályokban, egy énektanító's egy helyettes. A' kath. vallástanítást a' gymnasiumban szintügy, valamint a' reáliskolában, a' kath. növendékeknek a' városbeli kath. lelkipásztor adja, de rendszeren: ámbátor a' gymnasium protestans.

Az 184³/₄ iskolai évben, midőn a' gymnasium és reáliskola még egybe valának csatolva, a' tanuló ifjuság' száma következő volt. Téli félévben tanult a' gymnasiumban összesen 278, a' reáliskolában 256, összesen 534 tanítvány. 1844-diki Husvét után, a' gymnasiumban 265, reáliskolában 230, összesen 498. Ekkor következett be a' két intézetnek teljes elkülönzése. 1844-diki őszkor, a' már különvált gymnasiumban, a' IX osztály' a) alosztályában volt 3, a' b) alosztályban 12 tanítvány; VIII. oszt. 15, VII. 14, VI. 26, V. 31, IV. 42, III. 42, II. 43, I. 41, összesen 269 tanítvány, melly szám az 1845-diki 2-dik félévben 252-re csökkent.

Az elemi iskolába a' gyermekek betöltött 6-dik évök után vétetnek föl: 's kilenczediket elérve, bocsáttatnak el belőle a' felsőbb tanító-intézetekbe. Az elemi iskolának két osztálya van, ugyanannyi fő-, azaz: osztálytanítóval, és a' gyermekeket részint a' gymnasium-, részint a' reáliskolába előkészíti. A' tanítók a' reáliskolai előljáróság alatt vannak.

A' gymnasiumban a' tanítási rend következő. A' tíz osztályban, kezdve a' legfelsőbbtől, vagyis a' IX. osztály' első szakaszától, a' legalsóbbig, latin nyelvre fordítatik 9, 9, 9, 9, 12, 12, 14, 14, 14, 7 óra; görögre 7, 7, 5, 5, 5, 4, —, —, — óra; az új-szövetség' magyarázatára görögül, a' legfelsőbb 4 osztályban 1, 1, 1, 1 óra; ó-szövetségire (zsidóul) 4, 4, 4 óra; francia nyelvre: 4, 4, 4, 4, 5, 5, 4 — — — óra; németre 1, 2, 2, 2, 2, 2, 4, 4, 6 óra; vallástanításra 2, 2, 2, 2, 2, 3, 3, 3, 3, 3 óra; történettanra (a' négy felső oszt.): 2, 2, 2, 2 óra; mennyiségtanra, ugyanott: 4, 4, 4 óra; physicára: VII. 2, VIII. 2 óra; logica-, és lélektanra, IX. oszt. 2, X. 2 óra; földleírásra: X. 2, IX. 2, IV. 2, III. 2 óra; rajzolásai leczkékre, valamennyi nyolcz felsőbb osztályban 1—2 óra; éneklésre: 1, 1, 1, 2, 2, 2, 2, — óra; testgyakorlatra, minden osztályban 3 óra; történet- és földleírásra VI. oszt. 4, V. 3 óra; számolásra, VI. osztálytól kezdve lefelé 2, 3, 3, 3, 3, 3 óra; a' mértani előismeretekre, VI. oszt. 2 óra; szépíráásra, a' hat alsóbb osztályban: 1, 1, 2, 2, 2, 6 óra hetenkint. (Vége köv.)

A' legszebb csillag.

„Nézd csak amott Józsi, az esti csillagot, milly fényesen ragyog: így szóla testvéréhez Károly, és hozzátevé: „már ez csak legszebb valamennyi csillagok közt, mellyek az ég' boltozatán tündöklenek. Hisz' olly igen világít, hogy itt a' kertben a' fák kis árnyékot is vetnek.“ — „Igaz, hogy szép.“ felele Józsi: „de a' nyájas hajnali csillag mégis csak sokkal szebb, 's ragyogóbb nálánál.“ — Az ellenmondás élénk vitára adott alkalmat: míg végre a' czivódó testvérek' lármájának atyjok' c'szókkal vetett véget: „Mit beszéltek két különböző csillagról, tudatlan gyermekek! Hisz' épen ezen esti csillag nevezetik hajnalnak is; a' mint tudnillik hajnalban föltetszik az égen; valamint most esti csillagnak mondatik, mert egy darabig estve is látszik.“

Hányszor pörlekednek az emberek olly dolgok fölött, mellyek csak nevezetőknel fogva különböznek egymástól, lényegileg pedig azonegyre mennek ki!

A' koldusnő.

Angliának egyik falujában, egy kemény téli hideg' alkalmával, szegény, ismeretlen nőt láttak házról-házra kéregetni. Az alamisnáért rimánkodva esdő asszony eléggé tiszta, csakhogy igen ócska és foltozott ruhában volt: feje, a' sűrűn szállongó hó és hideg szél elleni védelmül, nagy kendővel jól be vala kötve; jobbában hosszú botot, baljában kosarat vitt, mellybe a' nyert segedelmet rakta.

Legtöbb házból csak parányi adomány nyujtatott, ez is ablakon át, a' szegény kéregetőnek: némelly tehetősebbek még el is utasíták őt barátságosan szavakkal: 's csupán egy, elég szegény pór találtatott, ki a' koldus asszonyt meleg szobájába behívta, 's az imént süített lepénynek egy jókora szeletével megvendégelte.

Más nap váratlanul, 's a' falu' valamennyi lakóinak nagy csudálkozására, mindazon lakosok, kiknek háza előtt amaz ismeretlen nő kéregetett, a' kastélyba hivattak meg vacsorára. Midőn az ebédlő-terembe léptek, ott egy kis asztalon kívül, melly a' legválogatottabb étkekkel volt rakva, egy más nagyobb is pillantottak meg, melly tele volt ugyan tányérokka, de ezeken mi sem vala más látható, mint itt-ott darab száraz és penészes kenyér, pár kolompér, vagy egy marok korpa: néhányon pedig épen semmi.

A' kastély tulajdonosnéja ekkor így szóla: „Én valék amaz átöltözött koldusnő, ki e' súlyos időben, mikor a' szegénynek olly keserves a' sorsa, jótékonyságokat meg akartam kísértetni. E' két szegény ember jól tartott azzal, a' mije volt; ugyanazért most velem együtt fognak vacsorálni: azonkívül évpénzt is fogok nekik jutalmul rendelni. Ti pedig többien, elégedjete meg azon adománnyal, mellyel engem megajándékoztatok, és mellyet itt a' tányérokon láttok. Mellette pedig emlékezzete meg róla, hogy illyen lesz egykor jutalmatok a' más világon is, ha tehetségetek szerint jót tenni nem iparkodtok.“

A' történet való; 's a' kéregető nő' neve, Lady Grey.

A' millyen a' vetés, ollyan lesz az aratás is. „A' ki szüken vet, szüken fog aratni: ellenben a' ki áldásokban vet, az áldásokban fog aratni is“; azt mondja sz. Pál apostol. Ha a' fősvénység-, keményszívűség-, és hideg részvétlenségnek illyetén megszegényítése is érzékeny büntetés volt, a' vacsoráról üresen távozni kénytelen lakosokra nézve: mennyivel érzékenyebb és lesujtóbb lesz, ha egy halandó helyett, maga az ur Jézus fogja mondani: „Éheztem, és nem adtatok ennem; szomjuhoztam, és nem adtatok innom; vándor voltam, és nem fogadtatok be... Bizony mondom nektek, mit egynek nem tettetek eme' kicsinyek közül, nekem sem tettétek.“

TAN- ÉS NEVELÉSÜGYI TUDÓSÍTÁSOK.

Magyarhon.

(Fővárosi tudósítás.) Igen örvendünk az e' honi tan- és nevelésügyi tudósítások' sorát azon örömhírral nyithatni meg, miszerint az ajtatos tanító-rend' gondviselésére bizott budapesti gymnasiumokban, mellyekből a' vallástanítás és egyházi fegyelem szerencsétlenül száműzetett, és száműzetni engedtetett, a' minden tanítás- és nevelésnek alapul szolgálni kellő hit- és erkölestani oktatás ismét visszahelyezett eredeti jogába: 's a' vallástan a' többi

rendes tanulmányok' sorába ujjal fölvetvén, valamint az isteni-szolgálatrai eljárás is kötelező fegyelmi rendszabályvá válván, maga a', főleg kisebb gyermekekre, csak a' legnagyobb tévedés' következtében alkalmazhatott szaktanítási rendszer is csupán Husvétig hagyatott meg néhány hónapi gyakorlatában: a' rövid próbaidő is elegendő lévén hír szerint, tökéletesen meggyőzni az illetőket róla, miszerint illy rendszer mellett, annyi 's olly különböző tehetségű, miveltségű, részint neveletlen, tehát szorosabb fegyelmet igénylő gyermeket tanítani, 's erkölcsiségre vezetni lehetetlen.

N é m e t h o n .

Valahára külföldi lapok' birtokába is juthatván, az ágostai közönséges ujságnak november' 3-diki számából tanuljuk, hogy a' müncheni egyetem' tanuló-iffúsága, magát egészen szabad társulatnak, 's így minden társulati jogok', tehát a' szabad tanácskozási jog' birtokában is levőnek hívén, nov. 2-dikán gyűlést tartott, a' ministerium által ideiglenesen megállapított egyetemi szabályok' el, vagy nem fogadása felől tanácskozási. A' biztommány azok' el nem fogadása mellett adá véleményét, minthogy amaz ideiglenes szabályokban sok, szükségtelen gyámkodásra vonatkozó, 's a' szabad társulati jogokat sértő pontok találhatók. Ennél fogva a' választmány a' statutumok' gyakorlatba tétele elleni ovását, indokolva, két, az egyetemi tanács- és ministeriumhoz benyújtandó iratban tette le, melyet a' gyülekezet egyértelműleg helyeselt. Stadlbauer rector ur maga is az új szabályok ellen nyilatkozott, 's hozzátette, hogy azok' revisiója az egyetemi tanácsnak minden hozzájárulása nélkül vétetett munkába. — Nekünk csak azon eszmét illetőleg lehet észrevételünk, mellynél fogva az egyetemek egészen a' szabad egyesületek közé sorolhatók, 's így olyakul tekintetnek, mellyekben fensőbb tekintéllyel senki sem taníthat, annál kevésbbé kezelhet nevelői f e g y e l m e t : hanem csak szabad tetszése szerint ad, szabadon 's önkényt ajánlkozó hallgatóknak, valamely tárgyól fölolvásokat. Ez eszme természetesen, az egyetemek' eddigi fogalmával (a' legközelebbi évtizedeket, és saját efféle intézeteinket értjük) merőben ellenkezik; és a' mi viszonyainkban, a' mi tanítási rendszerünkél fogva, — melly az egyetemi pályára sokkal fiatalabakat bocsát, hogy sem önálló tudományos vizsgálatról lehetne szó legtöbbször, — kivételnek nem csak ezé irányossága, de lehetősége felől is, szabad még most legalább a' tapasztalástól tanulni akaróknak kételkedni.

— Későbbi, nov-8-dikáról kelt tudósítás szerint, „a' tanulók' nehézségei 's kívánatai ohajtott megoldásra találtak. Az egyetemi statutumok' azon pontjai, mellyek különösen megütközésre adának okot: a' javasolt módon megváltoztatva lőnek, 's a' szabályok' tökéletes revisiója is megígértetett. A' tanulók, kik itt is épen olly erélyesek, mint mérsékeltékül bizonyíták be magukat, egyelőre megvannak nyugtatva.“ Különben az „Allg-Zeit.“-nak ezen levelezője is panaszkodik, hogy a' müncheni egyetem' tanítószékei többnyire olly egyénekkél vannak betöltve, kiknek nevek München' városának határán kívül is alig ismeretesek. (Tudva van, hogy a' valóban Európaszerte híres müncheni tanítók, a' kath. buzgalmukról ismeretes Görresek, Philippek, Döllingerek 'stb. miért lőnek a' kormányra jutott párt által mellőzve, tanítói széköktől megfosztva, 's részben még a' fővárosból is száműzve. Minden igazságtalan-

ság előbb-utóbb megbosszulja magát. Ezt a' müncheni egyetemnek csakhamar csökkenést szenvedett előbbi virágzása is tanúsítja.)

— A' mult évben Würzburgban tanácskozás végett, egyházi zsinatra gyűlt némethoni érsekek és püspökök, november' 14-dikéről kelt emlékiratukban erélyesen nyilatkoznak mindazon jogokra nézve, mellyeket a' püspöki kar' apostoli hivatásával legszorosabban és isteni rendeletből hisznek összekötötték, és mellyek' megszorítását, vagy elnyomatását legkevésbbé sem tűrhetik el most, miután Némethonban a' tökéletes és föltétlen vallásszabadság minden hitfelekezetekre nézve ki lön kiáltva. Némethon' püspökei nem akarják az egyházat a' ker. statutól elszakítottak látni; csupán önállóságot, és saját egyházi körükbeni független mozgathatást követelnek. „Az egyházat illető jogok közt legelső, a' tanítás és nevelés' isteni joga. Az egyház soha sem válhatik meg azon, neki adott megbízatás' öntudatától: „Menjetek és tanítsatok minden népeket; kereszteljétek meg őket az Atyának, és Fiának és Szentléleknek nevében, és oktassátok őket mindazok' megtartására, miket mondottam nektek.“ És szintolly kevésbé válhatik meg öntudatától ama' szabadságnak, mellyel e' hivatásának betöltése jár. Valamennyi századok, és a' világ' minden részei bizonyosságot tesznek róla, hogy az egyház' nevelési hivatásának nagy képviselői és eszközlői, a' nekik, isteni szerzőjök által a' tanítás- és nevelésre adott megbízatás' szabad gyakorlatáért, sem fáradságot, sem veszedelmeket, de sőt szenvedéseket és halált sem rettegtek tünni. A' birtoktól, fény- és dicsőségtől, mindentől megfosztathatott: de a' jogot, az Istentől vett, tanítani, nevelni, a' földterületen lévő minden népek' erkölceit nemesíteni, e' jogot az egyház soha föl nem áldozta. 'S midőn az egyház az embert fölfogja, hogy őt tanítva és nevelve, magasabb rendeltetése felé vezérelje, fölfogja őt leggyengébb korától kezdve, 's minden lelki ereinek kifejtésében kísérője marad, hogy ezek egy, a' tudomány' minden ágaira kiterjedő tanítás által, az ember' magasabb, örök rendeltetésére irányított hivatásának szellemében, a' tökéletes kimivelődés' fokára jussanak.“

„Valamint az ember nem képzelhető egy, a' földi élet' szükségeinek kielégítése végett munkálkodó testre, 's egy, fensőbb rendeltetése után törekvő lélekre osztott gyánánt: úgy tudja az egyház azt is, miszerint az emberi lélek sem képzelhető két különvált irányban meghasonlottnak. 'S az egyház épen ez által tanúsítja az emberi-nem' nevelésére nyert isteni jogát, hogy az emberi lelket, annak minden erő- 's tehetség-összegében ragadja meg, fejti ki, és képezi az emberiségnek örök rendeltetésére. 'S a' történet az ismét, melly az egyház mellett bizonyosságot tesz arról, hogy ő, amaz isteni jogának és Istentől nyert szabadságának öntudatában: az emberiséget tanítani, nevelni, erkölcsösíteni, — a' tudomány és művészet' valamennyi ágában a' legdicsőbbet hozta létre; elkezdve a' csendes kolostori iskolák és műhelyek' fölállításán, egészen főiskoláinak és óriási székesegyházainak alapításáig, mellyek mind azonegy alapon, tudnillik az emberi lélek', magasabb rendeltetésére általános kiképzetésének alapján emelkedtek.“

„Az emberiségrei ezen jogáról az egyház soha sem fog lemondhatni, a' nélkül, hogy saját léte felől is le ne mondjon; és e' jogának csupán természetileg szükséges következménye, hogy az egyház az e' jog' gyakorlatára megkívántató valamennyi eszközöket, a' tanítás-és nevelésre kiszemelt egyéneket avagy testületeket úgy, valamint az iskolai könyveket, szabadon választhassa és jelelhesse ki; hogy különösen nevelési nagy műve' kezelői- 's apostolainak előkészítésében, és azoknak képesekül nyil-

vánításában, nem különben azok alkalmazásában, a fölötti örökösben, javításukban, vagy, a hol szükséges, eltávolításukban is, egészen és tökéletesen szabad kézzel bírjon; valamint annak elhatározása is, ha valljon e végre milly társulatok és testületek volnának megtartandók, vagy pedig újból állítandók, 's mellyek nem hasznosak és alkalmasak többé, kizárólag az egyházat illesse: haugyan akkép akarjuk őt képzelni, mint a hitben gyökeredző, 's minden nyilvános rend- és törvényességet föltételező erkölcsi-ségnek ővét, 's az őt illető szabadságnak teljes mértékben élvezőjét."

„Az egybegyült püspökök ennél fogva megismerik és világosan kimondják, miszerint az egyház az ige hatalmával, három századig tartott véres üldözések közt alapítatva, valamint annakelőtte, ugy most is, a tanítás- és oktatásnak minden megszorítás nélküli teljes szabadságát, ugy szinte a legtágasb értelemben vett, saját nevelő- 's tanító-intézeteinek föllállíthatását és vezethetését veszi igénybe, mint azon eszközt, melly nélkül isteni küldetésének igazán és egész kiterjedésében megfelelni képtelen volna; 's az egyház, e téren minden megszorító szabályt akképen kénytelen tekinteni, mint a német nemzet katholicusainak igazságos kívánataival össze nem egyeztetetöt."

„A püspökök kötelességöknek ismerik, minden törvényesen megengedett eszközök használásával arra törekedni, hogy a katholicusokhoz tartozó iskolákat, mint ilyeneket, minden romlástól megőrizzék; minden, a kath. iskolák föntartására szánt alapítványokat és jövedelmeket, a kath. iskolák részére megtartsanak, és azokat szükség esetében ott, hol eddig a katholicusoktól elvonattak, vagy visszatartattak, visszaköveteljék. Különösen kinyilatkoztatják a püspökök, miszerint ők, a hivataluk által vállalkra kötött, 's az egyházi törvényekben szigorun kimondott kötelezetéseikhez képest, abbéli jogukról semmiképen sem mondhatnak le, hogy megyékben minden vallástanítási könyveket ők szemeljenek ki és határozzanak meg."

„Kimondják, hogy a püspököknek van rá joguk, de kötelességük is, a vallástanítást minden nyilvános tanító-intézeteknél, hol kath. vallástanítás adatik, vezetni, 's rá fölügyelni; valamint a fensőbb theologiai tanulmányok körében is örködni azon felelősség fölött, mellyet a tanítók küldetésének isteni fölhatalmazása rájuk ruházott."

„A püspökök, megismerve a clerusnak tanítás és nevelés általi képzetésében rejülő lényeges kötelességöket, e végre azon elidegeníthetlen jogot veszik igénybe, miszerint a kánoni rendeleteknél fogva, a clerus nevelése- és képezésére szolgáló minden olly intézeteket és seminariuumokat, mellyeket a püspökök megyéikre nézve szükségesekek avagy hasznosokul látnak, szabadon és akadály nélkül állíthassanak föl, a főnállókat vezethessék, azok vagyonát kormányozhassák, és az előljárókat, tanítókat, növendékeket kinevezhessék, fölvehessék és elbocsáthassák."

„A kath. püspökök, mint az apostolok utódai, kizárólag lévén fölhatalmazva az Ur szöllejtében munkások hívására, hogy az evangelium mindenütt hirdettessék, 's az üdv' fitkai a hűveknek kiszolgáltassanak: ez isteni megbízatásukat lelkismeretesen szívökre vévén, köteleztetvük, egyedül azokat választani ki, fölszentelni 's küldeni tanítók- és papokul, kik erkölcsi jó magukviselésénél fogva méltók a sz. tanító 's papi hivatalra, tudományuknál fogva pedig képesekül tarthatók annak teljesítésére. Egyedül őket illeti tehát a jog, a papi hivatalra fölveendőket, életmódjuk- és tudományukat illetőleg megvizsgálni, a fölszen-

telésre 's evangeliumi missiora való készületül a seminariuumokba fölvenni, 's nekik, miután a tanítás- és lelkipásztori hivatalbani buzgóságukat, ugy szinte méltó voltukat is, kánonszerű vizgálat után tanusították, a predikálás- és plebánosi hivatal vezérletérei képességökről bizonyítványt adni."

„A püspökök ennél fogva kinyilatkoztatják, hogy valamint a status részvéte, a papi hivatalba lépni akaróknak, seminariumba való föl vételök végetti, előleges megvizsgálásában, (mit némely némethoni kormányok igényeltek) „ugy a plebániák elnyerésére szolgáló próbatéti concursusokba való befolyása is, az egyházi szabadság lényeges megszorítását, és a püspöki jogok megsértését foglalja magában. . . . A többi az egyházi függetlenségnek más tekintetbeni megóvására vonatkozik és általunk mellőzendő

Amerika.

A Mager által Zürichben kiadott „Paedagogische Revue“-nek kezünkhez jutott utolsó (aprilisi) füzetében is olvashatni az ágostai „Allgemeine Zeitung“-nak egy régiebb, Bostonból kelt tudósítását, az iránt, hogy milly uton és módon szoktak az éjszakamerikai szabad statusokban a fensőbb tanító-intézetek keletkezni; mellyet már csak azért is jó lesz nekünk katholicusoknak is megjegyezni, mivel a testületi közszellemnek a tanítás és nevelés körében nagy hatalmát és végetlen sokat kivinni tudó erejét, még ha az, (mint az éjszakamerikai szabad statusokban) álladalmi segélyre nem számíthat is, kézzelfoghatólag bizonyítja.

„Mint legnevezetesebb eseményt a szellemi téren, kell, egy külön iskola föllállítását a crambidgei egyetemenél, tekinteni, az alkalmazott physical 's természettani tudományok számára. Tudvalevőleg a Harvard-College vagy Harvard-egyetem Cambridgeben Boston mellett, a legkitünőbb 's nevezetesebb tudományi intézet az éjszakamerikai egyesült statusokban. Itt a tudományok minden ágai, következőleg a természettaniak is, részben igen jeles férfiak által adatnak elő, mint név szerint, a csillagászat Pierce, 's a növénytan Gray által. Minthogy azonban a literarai tanulmányok a realisticusoktól nincsenek elválasztva, ez oknál fogva e nembn, idáig, mint a legtöbb europai intézetekben, csak tökéletlen adathatott; mert valamint nálunk, ugy itt is, a nyelvészeti tanulmányok a legelső helyen állnak, 's a mi elég különös, az amerikaiak minden gyakorlati fogékonyságuk daczára is, a classicistához talán még inkább ragaszkodnak mint mi." (Az éjszakamerikaiaknak a görög és romai nyelv, 's jeles írók iránti emez előszereteten mi épen nem tudnánk csudálkozni, sem azt különösnek találni. Mert a reáltudományok becsének minden, érdemlett méltánylása, 's azok kellő tisztelete mellett is, helyén találjuk, a miveltség és a classicus írókban nyilvánuló szellemrokonság iránti hódolatot, még pedig annál inkább, minél nagyobb igényt tart valamely nemzet azon szabadságra, mellyet a görög és romai népdiesőségének fénykorában élvezett, leirt, megénekelte, világhírű nagy tettekkel halhatatlanított. Mi legalább e szellemi rokonságból, 's a fönkelt lelkeknek egymáshozí vonzalmából magyarázzuk ki azon tiszteletet, melly a classicusok iránt minden régi 's újabb kori népeknél, 's kitünőbb egyéneknél azon mértékben mutatkozott, mellyben a tudományok miveltettek, 's a polgári institutiók szaba-

dabb alakot öltöttek. Így az olasz statusokban, a tudományok' ujjaszületésének korában, így a mai Britanniában; mellynek szabadságszerető fiáról írja, a nagy történetirő, Müller János: „az angolok azért olly szabadok, olly rettenthetlenek, olly mély kedélyűek, mivel a régi görög irókat, minden más nemzetek közt, leginkább olvassák.“

¹⁾ Azért írja: „Ajánlja csak testvéremnek a latin és görög nyelv' buzgó tanulását. A' régiek' irataiban egy olly nyomaték- és szabadságra találni, minővel egyetlen-egy új nemzet sem bír, az angolon kívül. Az utóbbinak fensősége pedig épen az óskor' studiumából származik, mint melylyet ők nagyobb buzgalommal mivelnek, mint minden mások.“ ²⁾ Az olly sokat írt 's olvasott tudós 1776-ban írta: „Az Iliast csaknem elvégeztem; én most alig olvasok másokat, mint görög- és romaikat: mivel ők, (haugyan szabad egy 18-dik századi embernek magát ez óriások mellett nevezni) mint én is, irataikban a' praktikumot és közzjót tartották szemek előtt. Én korunknak vélt világossága iránt kevés előszeretettel viseltetem; 's az, a' mit látok és hallok, és értek, kevés okot ad rá, hogy korunkról olly nagy fogalmat csináljak magamnak, mint minővel iránta némelyek vannak.“ ³⁾ A' görög és romai classicusok' studiuma tehát minden korszakban kerülhetlenül szükséges teendőjök lesz a' valódi műveltség- és szabadság-beesülő embereknek; mivel egy kor sem haladhat előre, a' nélkül, hogy az őt megelőzöttek' nyereségeit a' műveltség- és humanitasban ne használja. Az emberiség egy nagy egész, és minden kornak meg volt a' maga hivatása, mint meg van a' jelennek is: és ezt teljesíteni tartozik; de az előbbiek' elhanyagolása nélkül.) „Jó iskolásnak lenni, mindenütt igen nagy kitüntetésül vétetik, 's a' ki ért hozzá, latin mondatokkal kellőleg maga körül dobálózni, könnyen tudós emberül tartatik.“ (Természetesen azért még senki sem fog valamit okosan rosszalni, ha magukat némelyek neveltségesekké teszik is annak oktalan használásával. Illyesmi volna azután a' legneveltségesebb dőreség.) „Maguk a' nők is figyelmet fordítanak erre, legalább Uj-Angliában. Kevés előkelő nő van Bostonban, ki Virgilt és Ovidot eredetiben nem olvasta volna. Milly haszon háramlik innen a' családra, mindeddig nem tudtam belátni. Azt azonban meg kell urnőink' dicséretére vallanom, hogy ők tudósságukat nem fitogtatják, 's ha egy-vagy más helyen szó van is róla, minden affectatio nélkül beszélnek felőle. A' kék harisnya csak ritkán tűnik föl.“ E' közbevetett megjegyzés után folytatja:

„A' legtöbb statusok által munkába vett geologiai vizsgálatok által..... a' közönség' figyelme sok részről lön a' föld' érczbeli gazdagságára irányozva. A' természettörténeti tanulmányok' szüksége mindinkább érezhetőbb lett, 's a' realisticus tudományok' számára föllállítandó különiskola' czélszerűsége többször szóba hozatott. Azonban mindenki elijedt a' költségek' fölött, mellyeket egy illy intézet, haugyan az ország és egyetem' méltóságához illőleg állíttatnék föl, okozni fogna. Csak ezen (1847.) év' kezdetével kezdtek róla komolyan gondolkodni, 's én állíthatni hiszem, miszerint Agassiz' jelenléte“ (ki Bostonban a' természettörténet fölött, nagy kedvességgel fogadott fölolvadásokat tartott.) „'s a' természettani tudományok iránti lelkesedés, mellyet ő a' közönségben élesztett, nem voltak rá minden befolyás nélkül.“

¹⁾ Joh. v. Müller's saemmtl. Werke. Stuttgart u. Tübingen, 1834. 29. Th. S. 159 — 160.

²⁾ U. o. 186. I. Vö. 209. I.

³⁾ Briefe aus Genf. 1776. Dec. 24.

„Az egyetem' előjárói használták e' kedvező hangulatot, az ügynek közönség' előbe hozására, 's kis idő múlva egy bostoni polgár, Abbot-Lawrence ur, — olly név, mellyet minden uj-angliai ismer és tisztel, — ötven ezer dollárból álló alapítvánnyal lépett föl. ⁴⁾ Erre az iskola tüssént rendszeresített, és Lawrence-Scientific-School nevet nyert. Az első tanítói székekkel, a' zoologia- 's földismével, Agassiz professor ur kináltatott meg, mellyet ez, némi alkudozás után el is fogadott. A' vegytan' tanítói székére Horsford ur, Liebig' tanítványa neveztetett ki. Ugyanekkor az építészettanra is egy tanító határozottatott, és Jeffries-Wyman, e' continensnek egyik legjelesebb természetvizsgálója, az összehasonlító boncztan' professorságára hivatott meg. A' mérnöki tanítószék még nincs beöltve.“

„Azonban egy tudomány-intézetnél a' tanítók' kinevezésével még nincs minden megtéve: sikerüléséhez a' gyűjtemények és laboratoriumok mellőzhetlen kellékek. Volt gond ezekre is. A' vegytani laboratorium, mint hallám, a' giesseninek mintájára fog készülni; csakhogy nagyobb lesz. Egyedül azon körülmény, hogy a' Horsfordféle terv' költségei, az előlegesen kivetett összeget kétszeresen meghaladják, volt az akadály, hogy a' laboratorium mindeddig el nem készült.“ (A' tudósítás dec. 6-dikán kelt.) „De azért ki sem esik kétségbe annak kivitelén. „A' közzvény egyszerű egyszer mellette van,“ mondá nekem Horsford, „és többre nincs szükség. A' pénz majd csak ki fog kerülni.“ 'S valóban, így volt a' csillagásztoronnyal is; így volt ez évben a' bostoni museummal is: és így lesz a' laboratoriummal is, melly ama' két gyönyörű intézethez méltó mellékművé igérkezik válni. Minda' mellett nem ritkán hallani az amerikaiakat panaszkodni, hogy a' köztársasági elv a' fensőbb tanítóintézetek' fejlődésére nézve kedvezőtlen, miután az álladalom mit sem tehet illy czélokra.“ (A' szabad statusokban ugyan is az álladalmat és kormányt nem tartják a' népi paedagogusának, de szintugy nem, vallás- és egyházilag gyámkodó tekintélynek.) „Én azonban szeretném kérdeni, vajjon nem épen a' statustóli ezen függetlenségben fekszik-e a' legnagyobb előny, a' mennyiben a' tudomány egyszer- 's mindenkorra, biztosítva van minden idegenszerű befolyás ellen. Egyik legközvetlenebb eredménye ennek az, hogy itt a' tanítók és professorok sokkal kevesebbet bajlódnak politicával, mint Európában, mi már magában is egy nagy nyereségül tekintendő.“

H I R F Ü Z É R .

A' gréezi hirlap szerint Ausztriában az oktatási ministerium, Némethon' egyéb tartományainak példáját követve, a' gymnasiumok és fensőbb polgári iskolák mellé testgyakorlati intézeteket szándékozik föllállítani.

Franciaországban, a' közoktatási kérdést illetőleg hozandó törvények' előleges kidolgozására kiküldött biztosság alapelvül tüzte ki, hogy a' tanítási szabadság' teljes volta mellett, minden polgár köteles legyen gyermekeit elemi tanításban, melly egyébiránt ingyen adatik, részesíteni.

Münchenben a' lefolyt év' végnapjaiban mintegy 200 egyénből álló tanítói testület tartott, iskolaügyeket illető tanácskozásokat, mellyek' eredménye felől az ágostai közönséges ujság később adandó jelentéseket igér.

⁴⁾ Egy dollár az egyesült statusokban, 2 frt 3 1/2 xrt ér peng.